

Mokinių, tėvų, mokytojų atsakomybė

Atsakomybės samprata

Sąvoka *atsakomybė* apibrėžiama kaip moralinis įsipareigojimas atsakyti už savo pasirinkimų pasekmes. Atsakomybė – būtinybė, pareiga atsakyti už elgesį, veiklą.

Teisinė atsakomybė gali būti suprantama ir kaip (teisinis) įsipareigojimas teisės subjektams garantuoti naudojimąsi savo teisėmis, atitinkamų pareigų vykdymu nurodant, kad tokių pareigų nevykdymas virs atitinkamų teisių praradimu.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 7 str.: „įstatymo nežinojimas neatleidžia nuo atsakomybės.“

Jei Lietuvos Respublikos pilietis nesilaiko numatytų teisės aktų ir priimtų moralės normų, pareigūnas pagal pareiškimą ar faktą gali taikyti Lietuvoje galiojančius įstatymus, kad sudrausmintų tvarką pažeidusį asmenį, užkirstų galimybę vykdyti panašias ir analogiškas veikas bei nubaustų už jau padarytą veiką. Atsakomybė už padarytus teisės pažeidimus gali būti:

- ◆ Civilinė;
- ◆ Baudžiamoji;
- ◆ Administracinė.

Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo 43 straipsnis nustato, kad mokyklos veiklą, jos bendruomenės narių teises, pareigas ir atsakomybę reglamentuoja mokyklos nuostatai.

Vienas iš mokyklos nuostatų skyrių – *Mokyklos bendruomenės narių teisės, pareigos ir atsakomybė*.

Mokinių, tėvų teisės, pareigos ir atsakomybė turi atspindėti *LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo* nuostatų įgyvendinimą.

Mokinių atsakomybė

Mokiniai yra atsakingi už pareigų, numatytų mokyklos Darbo tvarkos taisyklėse, Mokinių elgesio taisyklėse, Mokinių lankomumo apskaitos ir nelankymo prevencijos tvarkos ir kt. vidaus tvarką reglamentuojančių dokumentų, vykdymą, mokymo sutartyse numatytų sąlygų laikymąsi. **Kiekvienas mokinys yra atsakingas už savo pamokų lankymą ir stropų mokymąsi pagal sugebėjimus.** *Lietuvos Respublikos Konstitucijos 41 str.*: „Asmenims iki 16 metų mokslas yra privalomas.“

Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 49 straipsnis: „drausmės bei auklėjamojo poveikio priemonių vaikui taikymas:

1. Vaiką, vengiantį atlikti savo pareigas, už drausmės pažeidimus tėvai, kiti teisėti vaiko atstovai gali atitinkamai drausminti savo nuožiūra, išskyrus fizinį ar psichinį kankinimą, kitokį žiaurų elgesį, vaiko garbės ir orumo žeminimą.

2. Vaikui už mokymo, auklėjimo (globos) įstaigos vidaus tvarkos taisyklių ir mokinio elgesio normų pažeidimus gali būti taikomos drausminės auklėjamojo poveikio priemonės: pastaba, papeikimas, griežtas papeikimas, atitinkamas elgesio įvertinimas, kitos įstatymų nustatytos poveikio priemonės.“

Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 50 straipsnis: „Vaiko teisinės atsakomybės bendrosios nuostatos.

1. Vaikas, padaręs teisės pažeidimą, pats atsako už savo veiksmus, išskyrus išimtis, kai įstatymuose numatyta kitaip.

2. Įstatymo numatytais atvejais vaikas atsako už materialinės žalos padarymą.

3. Už administracinius teisės pažeidimus įstatymų nustatyta tvarka atsako vaikai, kuriems yra suėję 16 metų.

4. Vaikas, įtariamasis pažeidęs baudžiamuosius įstatymus, laikomas nekaltu, kol jo kaltumas neįrodytas įstatymo nustatyta tvarka ir nepripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu.

5. Pagal baudžiamuosius įstatymus atsako vaikai, kuriems prieš padarant nusikalstamą veiką yra suėję 16 metų. Išimtiniais atvejais už nusikalstamas veikas, numatytas Baudžiamajame kodekse, gali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė ir jaunesnio amžiaus vaikams, bet ne jaunesniems kaip 14 metų.“

Mokinys, kuris mokosi pagal privalomojo švietimo programas, jei jo elgesys kelia realią ir akivaizdžią grėsmę mokyklos bendruomenės narių saugumui, suderinus su Vaikų teisių apsaugos tarnyba, gali būti pašalintas iš valstybinės ar savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklos. (LR Švietimo įstatymas, 29 str.).

Tėvų atsakomybė

Bendra tėvų atsakomybė numatyta *LR Konstitucijos* 38 straipsnyje: „Tėvų teisė ir pareiga – auklėti savo vaikus dorais žmonėmis ir ištikimais piliečiais, iki pilnametystės juos išlaikyti“.

Tėvų atsakomybė – „valdžia“. Pagal *LR Civilinį kodeksą* tėvų valdžia yra:

- ◆ Vaikai iki pilnametystės ar emancipacijos yra tėvų prižiūrimi;
- ◆ Tėvai turi teisę ir pareigą dorai auklėti ir prižiūrėti savo vaikus, rūpintis jų sveikata, išlaikyti juos, atsižvelgdami į jų fizinę ir protinę būklę sudaryti palankias sąlygas visapusiškai ir harmoningai vystytis, kad vaikas būtų parengtas savarankiškam gyvenimui visuomenėje.

Tėvo ir motinos teisės ir pareigos savo vaikams yra lygios. Tėvo ar motinos atsisakymas nuo teisių ir pareigų savo nepilnamečiams vaikams negalioja. Už vaiko auklėjimą ir priežiūrą tėvai atsako bendrai ir vienodai. Tėvų valdžia negali būti naudojama priešingai vaiko interesams. Tėvų valdžios nepanaudojimą taikoma teisinė atsakomybė, numatyta įstatymuose. Tėvai privalo materialiai išlaikyti savo nepilnamečius vaikus.

Tėvų atsakomybę už nepilnamečių vaikų padarytą žalą numato *Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas, 6 knyga (toliau CK)*:

6.275 str. Atsakomybė už nepilnamečių iki keturiolikos metų padarytą žalą. Už nepilnamečio iki keturiolikos metų padarytą žalą atsako jo tėvai ar globėjai, jeigu neįrodo, kad žala atsirado ne dėl jų kaltės.

276 str. Atsakomybė už nepilnamečio nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų padarytą žalą. Nepilnametis nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų už savo padarytą žalą atsako bendrais pagrindais. Tais atvejais, kai nepilnametis nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų neturi turto ar uždarbio, kurio pakaktų jo padarytai žalai atlyginti, atitinkamą žalos dalį turi atlyginti jo tėvai ar rūpintojas, jeigu neįrodo, kad žala atsirado ne dėl jų kaltės. Pareiga atlyginti žalą pasibaigia, kai padaręs žalą asmuo sulaukia pilnametystės, taip pat kai jis prieš pilnametystę įgyja turtą arba uždarbį, kurio pakanka žalai atlyginti.

Tėvų valdžios nepanaudojimas arba panaudojimas priešingai vaiko interesams – užtraukia įspėjimą tėvams. Tokia pat veika, padaryta tėvų, baustų administracine nuobauda už šio straipsnio pirmojoje dalyje numatytą pažeidimą, – užtraukia baudą tėvams iki keturių šimtų litų. (BK, 181 str).

Neteisėtas trukdymas vaikui naudotis savo teisėmis ir laisvėmis ar kitokia vaiko teises pažeidžianti veika – užtraukia įspėjimą arba baudą iki vieno šimto litų. (BK, 181(3) str.).

Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau BK) yra numatyta atsakomybė už piktnaudžiavimą tėvų, globėjo ar rūpintojo arba kitų teisėtų vaiko atstovų teisėmis ar pareigomis (BK 163 str.), vengimą išlaikyti vaiką (BK, 164 str.).

Mokykloje mokiniui sudarius mokymo sutartį, kurioje apibrėžtos sąlygos, kurių privaloma laikytis, ją taip pat pasirašo ir tėvai, kurie yra atsakingi už tai, jei jų vaikas pažeis sutartyje nurodytus reikalavimus.

Mokytojų atsakomybė

Mokytojai yra atsakingi už pareigų, numatytų mokyklos darbo tvarkos taisyklėse, pareiginiuose nuostatuose numatytų pareigų bei funkcijų vykdymą. Mokytojai atsako už mokinių sveikatą ir gyvybę pamokų, neformaliojo ugdymo ar organizuojamų renginių mokykloje metu.

Darbo drausmės pažeidimo objektas yra vidaus darbo tvarka, kuri yra nustatyta darbo teisės normomis. Pažeisdamas šią tvarką darbuotojas pažeidžia ir darbo teisės normų reikalavimus. Darbo drausmės pažeidimas atsiranda esant neteisėtiems darbuotojų veiksams. Neteisėtais veiksmais (neveikimu) yra visada padaroma žala organizacijos kolektyvui bei visuomenei, o neigiamos pasekmės atsiranda atsižvelgiant į pažeidimo pobūdį.

Taigi drausminė atsakomybė yra taikoma asmeniui už įstaigos, įmonės ar kitokios organizacijos, kurioje jis dirba, taisyklių nesilaikymą.

Jeigu nepilnametis iki keturiolikos metų padaro žalą tuo metu, kai jis yra mokymo, auklėjimo, sveikatos priežiūros ar globos (rūpybos) institucijos prižiūrimas, už tą žalą atsako ši institucija, jeigu neįrodo, kad žala atsirado ne dėl jos kaltės. (CK 6.275 str.).

Neteisėtas trukdymas vaikui naudotis savo teisėmis ir laisvėmis ar kitokia vaiko teises pažeidžianti veika užtraukia įspėjimą arba baudą iki vieno šimto litų. Mokymo, auklėjimo, sveikatos priežiūros ir kitų institucijų bei įstaigų, kurių žinioje (prižiūrimas) yra vaikas, vadovų, auklėtojų ar kitų jiems prilygstančių asmenų savo pareigų nevykdymas arba netinkamas vykdymas, fizinis ar psichinis vaiko žalojimas ar kitoks vaiko teisių pažeidimas užtraukia įspėjimą arba baudą nuo vieno šimto iki penkių šimtų litų. (LR administracinių teisės pažeidimų kodeksas, 181 str.)

Mokymo, auklėjimo, gydymo ir kitų įstaigų vadovai, auklėtojai ar jiems prilygstantys asmenys, šių įstaigų administracija atsako už jų prižiūrimų vaikų auklėjimą. Jeigu šie asmenys nevykdo savo pareigų arba vykdo jas netinkamai, fiziškai, psichiškai žaloja auklėtinius arba kitaip pažeidžia vaiko teises, jie atsako įstatymų nustatyta tvarka. (LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 57 str.).

Parengė
socialinė pedagogė Vitalija Kruglaja,
vyresnioji socialinė pedagogė Jolita Dvelienė,
nepilnamečių reikalų inspektorė Jolita Stadalninkaitė